

тя означає введення нового в навчально-виховну, освітню діяльність. Це може бути використання нових методів, способів дій, засобів, нових концепцій, нових навчальних програм, засобів виховання тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апанасенко Ю., Головка В., Ярошевська В. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до використання педагогічних технологій. *Український психолого-педагогічний збірник*. 2017. № 12 (12). С. 5–10.
2. Балаєва К. Впровадження інноваційних технологій у освітній процес ДНЗ як необхідна умова модернізації дошкільної освіти. Запоріжжя : Вид-во ПГА, 2013. т. 1.: Науки гуманітарного циклу. С. 63–64.
3. Барладим В. Педагогічні технології: аналіз та перспективи їх використання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. т. 37 (5). С. 116 — 126.
4. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. К. : Академвидав, 2015. 304 с.
5. Кошель В., Юрченко Н. Використання інноваційних технологій для самовдосконалення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в професійній діяльності : посібник. Чернігів : ТОВ «Чернігівська картонажно-поліграфічна фабрика», 2019. 150 с.

Кузнцова Оксана Володимирівна

кандидат психологічних наук, доцент,

завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти,

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

ПСИХОЛОГІЧНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Концептуальні засади реформи освіти в Україні відображають домінування ідей гуманізму, утвердження цінностей гуманних відносин, духовності, особистісної зрілості людини. Сучасна освітня практика передбачає реалізацію ідей діалогу, співпраці, співтворчості, колективної дії, поваги до особистості, розуміння іншої позиції; самостановлення, саморозвитку, самореалізації особистості та створення необхідних умов для цього; ідей оптимального зіставлення світоглядної та практичної спрямованості освітнього процесу [1]. Вказані орієнтири є визначальними для всіх ланок освіти: від дошкільної до вищої.

В цих умовах особливо важливою є гуманізація педагогічної освіти, оскільки саме система підготовки вчителя створює передумови для подальшого успішного втілення прогресивних підходів, концептів і парадигм, дієвої трансформації освіти на засадах загальнолюдських демократичних цінностей.

Сьогодні достатньо чітко сформульовані вимоги до сучасного педагога, які прописані у Професійному стандарті вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти, вчителя закладу загальної середньої освіти. Визначається, що фахівець має володіти загальними та професійними компетентностями, серед яких: мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, компетентність педагогічного партнерства, інклюзивна, здоров'язберезувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювальна-аналітична, інноваційна, здатність до навчання впродовж життя, рефлексивна [4]. Аналіз сутнісних ознак і характеристик цих компетентностей, а також визначених трудових функцій вчителя, вказує на надзвичайну важливість для сучасного педагога обізнаності у сфері психологічної теорії, прикладного психологічного знання, володіння психологічними практиками і, в цілому, психологізації професійного мислення.

Психологія традиційно викладається як навчальна дисципліна в закладах вищої та фахової передвищої педагогічної освіти і складає фундамент професійної підготовки вчителя. Звичними є різноманітні форми і види роботи, де студенти знайомляться з психологією як наукою і прикладною сферою діяльності (спецкурси, написання курсових та дипломних робіт, робота студентських наукових гуртків психологічного спрямування тощо). Крім того, вже 30 років в Україні у закладах освіти вказаного типу розвивається психологічна служба, функціонування якої спрямоване на психологічний супровід учасників освітнього процесу, в тому числі й майбутніх вчителів. Втім постає питання: чи достатньо сучасному молодому вчителю психологічних знань, умінь і навичок, здобутих під час навчання, для вирішення того кола завдань, які вимагає шкільна практика, орієнтована на організацію гуманістичного особистісно орієнтованого освітнього процесу.

В умовах освітніх змін в повсякденне професійне життя вчителя входять практики і технології, націлені на розвиток в учнів суб'єктності, усвідомленості, осмисленості, свободоздатності, особистісного ціннісного вибору й відповідальності, его-ідентичності,

особистісної зрілості, емоційного інтелекту, критичного мислення, асертивності тощо. Все це складні за психологічною сутністю категорії та поняття, якими має оперувати вчитель, розуміючи психологічну природу цих явищ, закономірності їх розвитку в процесі освітньої діяльності, в умовах освітнього середовища. Крім того, сам вчитель як особистість має бути не просто обізнаний в цих питаннях, а мати досвід внутрішніх трансформацій на шляху саморозвитку, пошуку власної суб'єктності, утвердження своєї індивідуальності, правдивого, конгруентного самовираження. Саме такий досвід внутрішньої психологічної роботи є основою вільного й усвідомленого вибору, утвердження свободи вчителя, в тому числі й академічної свободи, яка сьогодні є провідним принципом й ідеєю Нової української школи.

Сучасний вчитель має стимулювати розвиток рефлексії в учнів, наприклад, застосовуючи формувальне оцінювання, яке має на меті поточне відстеження особистісного розвитку учнів і процесу опанування ними навчального досвіду як основи компетентності, забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку особистості [3, с.120]. Процес формуального оцінювання через надання конструктивного зворотного зв'язку має стимулювати рефлексію засвоєння змісту навчального матеріалу (відстеження рівня засвоєння знань), рефлексію діяльності, рефлексію настрою, емоційних станів. Проте дослідники вказують, що у процесі формування професійних здібностей вчителя недостатньо беруться до уваги рефлексивні процеси, пов'язані з особливостями педагогічної діяльності, а також чинники, умови та засоби оволодіння професійною рефлексією у різних умовах навчання [2].

Якщо звернути увагу на такий аспект діяльності вчителя, як професійна комунікація, тут також можна спостерігати протиріччя між рівнем вимог і очікувань від педагога як фахівця, який має реалізувати принципи педагогіки партнерства, вибудовувати психологічно здорові стосунки з учнями, їх батьками, колегами, створювати психологічно комфортне освітнє середовище, й підготовкою майбутніх вчителів до практичної реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Така робота передбачає як формування гуманістичного світогляду педагога, передусім прийняття цінностей рівності, гідності людини, так і розвиток комунікативних умінь й навичок, оволодіння техніками конструктивного спілкування. При цьому навчання майбутнього вчителя, як правило, не охоплює системне практикування моделей побудови міжособистісних стосунків на основі довіри, саморозкриття, прийняття іншого, рівності сторін, які й є формою встановлення і

реалізації партнерства. Недостатня увага до цих аспектів на етапі підготовки педагога призводить до неусвідомленого відтворення традиційних моделей авторитарного педагогічного спілкування, де вчитель перебирає відповідальність за процес і результат освітньої діяльності на себе, відповідно й повноваження, влада, право на заохочення чи покарання також залишаються вчителю. Аналіз комунікативних установок, позицій вчителя є невід'ємною частиною реалізації педагогіки партнерства, і такий досвід педагог має здобути ще під час навчання, в іншому випадку цей принцип залишиться декларативною ідеєю.

Отже, зважаючи на суттєве поглиблення психологічної складової в професійній діяльності вчителя, що є необхідним для гуманізації освіти, перетворення її на інструмент розвитку людського капіталу, нагальною потребою стало осмислення ролі психологічної освіти в системі підготовки вчителів, перегляд змісту, підходів, методів і форм роботи в процесі викладання психології в педагогічних університетах і коледжах. Актуальним завданням є пошук різноманітних форм залучення майбутніх вчителів до психологічних практик, індивідуальних і групових занять з саморозвитку, особистісного зростання, розвитку міжособистісних стосунків, вивчення групової динаміки тощо. Використання в освітньому процесі підготовки фахівця форм практичної психологічної роботи допоможе не тільки опанувати професійні знання, а й напрацювати особистий досвід, необхідний для становлення сучасного компетентного вчителя, здатного до втілення нової освітньої парадигми і впровадження освітніх змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ельбрехт О. М. Гуманізація освіти: тенденції і проблеми. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип.10. С. 33–38.
2. Марусинець М. М. Професійне мислення вчителя: рефлексивний аспект. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. № 2(23). С. 161–167.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Реєстр професійних стандартів. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv>